

SERİ

B

CİLT

45

SAYI

1 - 2

1995

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ORMAN FAKÜLTESİ
DERGİSİ

KENTSEL DONATI ELEMANLARI

Ar. Gör. Nurgül ERDEM¹⁾

Kısa Özet

Açık mekanlarda yer alan donatı elemanları; bu mekanları kullanan kişilerin güvenliğini, konforunu, estetik değer yargılarını gerçekleştirmek ve mekanın işlevselliği ile uygulamadaki ekonomikliğini sağlanmasında önemli yer tutmaktadır. Mekanın kullanılabilirliğinin artırılmasında, mekan içerisinde yer alan tüm donatı elemanlarının bir arada, uyum içerisinde (renk, doku, form, malzeme...) yer alması büyük rol oynamaktadır.

1. GİRİŞ

Günümüzün zorlayan kentsel yaşamı içerisinde ve hızla artan nüfus olgusu nedeniyle açık ve yeşil alanlara olan gereksinimin arttığı bilinen bir gerçektir. Aynı zamanda açık mekanların ve bu mekanlarda yer alan donatıların işlevsel, estetik, ergonomik ve ekonomik açıdan kişilere hizmet edecek düzeyde olması gerçekliği ön plana çıkarılmalıdır. Bu mekandaki donatılar yaşlısından, gencine, çocuğuna ve özürllülere kadar tüm kent insanına hizmet vereceği göz önünde tutularak tasarlanmalıdır.

Mekanın ekolojik koşulları, tarihsel gelişimi ile kişilerin kültür ve eğitim düzeyleri ile estetik anlayışları, tasarım amaçlarına uygun malzeme seçimi tasarım ve planlama için şart olmakla birlikte kişileri cezbeden, huzurlu ve içinde yaşanabilir ilginç mekanlar oluşturmak için yeterli değildir. Bu nedenle mekanlar, bitkisel materyal ile birlikte biçim, renk, doku gibi görsel ve estetik olgu içerisinde zenginleştirilerek bir bütün olarak düşünülmeli ve tasarlanmalıdır.

Açık mekanlarda canlı ve cansız olmak üzere iki çeşit materyal kullanımı sözkonusudur. Canlı fiziksel yapı materyali peyzajın kendi ürettiği, devamlı değişim halinde olan bitkisel malzemeyi kapsar. Cansız materyal ise çeşitli özellik ve yapıdaki (taş, kum, ahşap, demir...) doğada oluşmuş, hiç işlenmemiş veya çok az işçilikle kullanılabilen materyal olduğu gibi, yarı veya tam işlenmiş veya sentez ürünü (tuğla, beton, asfalt...) yapay materyallerdir (UZUN, 1990).

Doğal alanlar dışında planlanan açık mekanlarda kişiler alışkanlıklarının devamlılıklarını beklerken engelle karşılaşmak istemez, rahatlık ve güven bekler demiştik. Yani bir yolda yürürken o yolun çamurlu olması, yada zor çıkılan bir eğimde olması kişiyi rahatsız edecektir. Güneşli ve sıcak bir günde, gölgelendirilmiş bir mekanda oturmayı isteyecek, oturduğu mekanın çeşitli donatı elemanları ile sınırlandırılmış olmasını güvenliği için azrulayacaktır. Bilgilendirilmemiş, yönlendirilmemiş,

¹⁾ İ.Ü. Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

dirilmemiş bir yolda kavşağa geldiğinde hangi yöne gideceğini bilemiyorsa, yine kendisini rahatsız hissedecektir.

Buradan yola çıkarak kişilerin dinlenme, eğlenme, oturma, gezinme, alışveriş, vb. ihtiyaç ve isteklerini rahat, güvenli ve konforlu bir ortamda karşılamalarını sağlamak amacıyla açık mekanlarda kullanılacak kentsel donatı elemanlarını;

1. Taban elemanları (yer kaplamaları vb.)
2. Üst örtü elemanları (pergola, saçak, şemsiye vb.)
3. Perdeleme ve çevreleme elemanları (duvar, çit v.b.)
4. Su elemanları (havuz, çeşme v.b.)
5. Kent mobilyaları (oturma, aydınlatma elemanı, çiçeklik, çöp kutusu, bariyer, iletişim ve yön panosu, sanatsal obje v.b.)
6. Çocuk oyun alanları
7. Spor alanları
8. Teknik altyapı gerektiren ekipmanlar (durak, telefon kulübesi, büfe v.b.) olarak gruplandırmak mümkündür.

2. TABAN ELEMANLARI

Taban elemanları; fiziksel ve görsel olarak mekanları birbirine bağlayan, üzerinden geçen yaya ve araç trafiğini yönlendiren, güvenli sert zeminler olarak tanımlanmaktadır (GÜNEY/ERDEM/ZAFER/HEPCAN 1996).

Bir gereksinim ürünü olan taban elemanları (döşemeler) pekçok fonksiyonu üzerinde taşımalarının yanı sıra estetik kuralları da içerdiğinden, plan elemanı olma niteliğini kazanır. Döşeme materyalinin seçim, estetik ve fonksiyona dayalı özelliklerin etkileşimleri sonucunda ortaya çıkan gereksinmeye bağlı olarak belirlenir (BAŞAL/MEMLÜK/YILMAZ, 1993). Bu durumda sert zeminler, kullanıldıkları mekanlara göre malzeme, biçim, renk, doku bakımından çeşitlilik göstermektedirler. Örneğin bir paten sahasında pürüzsüz, kaygan olmayan güvenli bir döşeme seçimi daha uygun olmaktadır.

Meydan gibi geniş ve açık alanlarda kimi zaman mekanı bölmek, kişileri yönlendirmek gibi amaçlara hizmet vermek ve kullanılan malzemenin sağlamlığını sağlamak amacıyla renk, doku veya malzeme çeşitliliği ön plana çıkmaktadır. Mekan içerisinde farklı malzemelerden yararlanılarak yönlendirme, farklı mekanlar yaratma gibi işlevler estetik anlayış içerisinde (doku, renk, çizgi, form...) yerine getirilmelidir.

Taban elemanları üretim şekillerine göre doğal ve yapay malzemeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğal malzemeler, doğal taş, kum, çakıl, kırmızı toprak, ağaç kabuğu, ahşap, traverten, mermer ve granit parke taşı olarak; yapay malzemeler ise yerinde dökme beton, beton plak, asfalt, dökme mozaik, beton parke, tuğla v.b. olarak sıralanabilir. Yapay malzemeler de beton; taraklanmış beton, yıkanmış (wash) beton gibi kendi içerisinde çeşitli gruplara ayrılarak çeşitlendirilebilir (GÜNEY/ERDEM/ZAFER/HEPCAN 1996).

Aynı zamanda taban elemanları uygulama şekillerine göre yerinde dökme (beton, asfalt, dökme mozaik...), serbest oturma (doğal taş, beton parke, tuğla...), yapıştırma (karo mozaik,

mermer, tuğla...) ve serme (kum, çakıl, ağaç kabuğu, kırmızı toprak...) olarak da gruplandırılabilir.

Taban elemanları, görsel ve estetik açıdan da mekanı kullananlara ilginçlik ve hoşluk duygusu yaratmalı, monotonluk ve durağanlık hissi vermemelidir. Bunun için rengi, tekstürü, formu ve ölçüleri itibarıyla birbirine uyumlu malzemeler bir arada kullanılmalıdır. Zıtlık, uyum, tekrar gibi temel tasar öğelerinden faydalanarak hoş ve ilginç mekanlar elde edilmelidir. Geniş bir mekanda taraklanmış beton kullanıldığında bu mekanın monotonluğunu gidermek için, ölçüleri itibarıyla daha küçük malzemelerden (granit parke, tuğla, beton plak...) derzler oluşturulmaktadır. Böylece betonun geniş yüzeyi daha küçük mekanlara ayrılabilir ve ilgi çekici yönlendirici bir döşeme elde edilebilir. Farklı döşeme malzemelerinden oluşmuş birkaç yolun kesiştiği noktalarda da bu türden bir uygulama yapılarak, iki ve daha fazla malzemenin birleşiminden kaynaklanan uyuumsuz noktalar farklı bir taban elemanı ile bölünerek bir bütünlük ve geçişlilik sağlanmalıdır.

Bir mekan içerisindeki farklı işlevlere sahip olan (oturma ve yol gibi) alanlarda döşeme çeşitliliği yapılmalı ve bu mekanların farklı işlevlere sahip olduğu vurgulanarak, dikkat çekicilik ön plana çıkarılmalıdır. Kişiler böylece mekan içerisinde yönlendirilebilirler.

3. ÜST ÖRTÜ ELEMANLARI

Açık mekanlarda, kapalı mekanlarda bulunan konfor ve güven duygusunun sağlanmasından söz etmiştik. Bu nedenle iklimsel koşullar nedeniyle yağmur, rüzgar, güneş gibi doğa olaylarından korunabilmek için üst örtü elemanlarına ihtiyacımız vardır. Yani üst örtü elemanları, açık mekanların tavanlarıdır denilebilir. Böylece her iklimsel koşulda açık mekanlardan faydalanabilme olanağımız artmış olacaktır.

Üst örtü elemanları görsel ve estetik açıdan tasarımın bir parçası olarak vurgu amaçlı olarak tek başlarına kullanılabilirler gibi, farklı fonksiyonların bir araya gelmesiyle daha da işlevsel kullanım alanı bulabilmektedirler. Örneğin bir oturma grubuyla, büfe veya bir sergi mekanıyla birleşerek birkaç işleve birden karşılık verebilecek bitkisel materyalin sergilenebileceği arkatlar oluşturularak hem gölgelendirme hem de sergileme işlevi birlikte gerçekleştirilebilir.

Konstrüksiyonel açıdan, malzeme ve form itibarıyla çeşitlilik gösteren üst örtü elemanları tarihsel akış içerisinde çeşitli biçimde karşımıza çıkmaktadır. Ahşap, beton, metal veya kombine malzemelerden oluşturulabilen tavan elemanlarına bitkisel materyal sardırılarak da görsel ilginçlik sağlanabilmektedir. Günümüzde, yapımları itibarıyla en basitinden, teknolojinin sağladığı olanaklarla daha büyük açıklıkları geçme amaçlı karmaşık konstrüksiyonlara sahip üst örtü elemanlarına rastlanmaktadır (GÜNEY/ERDEM/ZAFER/HEPCAN 1996). Bu elemanların biçimleri açısından da çeşitlilik ve karmaşıklıktan söz edilebilir. Örneğin kare, dikdörtgen, daire, çokgen, S (es) veya informal biçimlerde oluşturulabilirler. Tek tek kullanılabilirler gibi modüler sistemde tasarlandıkları takdirde grublar halinde de kullanılabilirler.

Yağmur, kar ve rüzgara dayanıklı bir konstrüksiyon içermesi gereken üst örtü elemanları, minimum 225 cm. yükseklikte ve 150 cm. genişlikte oluşturulmalıdır (WILLIAMS 1996). Bu minimum ölçülerin altında gerçekleştirilen elemanlar, gölgeleme, koruma vb. işlevlerini yerini getiremeyecek ve kişiler üzerinde rahatsızlık hissi yaratacaktır. Fakat, mekan içerisinde kullanılacak elemanın malzeme, biçim ve form gibi özelliklerine bağlı olarak farklı boyutlarda tekil veya kompleks üst örtü elemanı tasarlamak mümkündür. Bunun için insan ölçüleri ve mekan içerisinde kişilerin hareketlerinden kaynaklanacak ölçütler dikkate alınarak tasarlanmalıdır.

Kısaca özetlemek gerekirse çardak, pergola, gazebo, saçak ve gölgelikler, arkad ve kemerler ile şemsiyeler (asma-germe sistemde oluşturulmuş kumaş veya plastik esaslı malzeme

kaplı, çelik konstrüksiyonlu geniş açıklıkları örtmede kullanılan biçim) şeklinde sınıflandırılabilir üst örtü elemanları, mekan içerisinde üstlendikleri fonksiyonların yanı sıra estetik görünümleri ile de açık mekanların vazgeçilmez elemanlarını oluşturmaktadır.

4. PERDELEME VE ÇEVRELEME ELEMANLARI

Mahremiyet, güven, sınırların belirlenmesi ve korunması gibi işlevleri üstlenen düşey elemanlardır. Duvar, çit ve pamaklık olarak kullanılmaktadırlar. Dış mekanda sınırları oluşturarak bir çevreleme oluşturmak, sınırlandırılmış ve belli amaçla düzenlenmiş olan mekanla, onun dışındaki açık mekanı görsel olarak ayırmak ve hatta görüşe kapatmak; fiziksel engel oluşturarak insan ve hayvanların girişini engellemek; gürültü, rüzgar ve gün ışığını kontrol altına almaya yardımcı olmak; sarılıcı bitkiler için dayanak oluşturmak, gibi işlevleri üstlenebilirler (GÜNEY/ERDEM/ZAFER/HEPCAN, 1996). Fonksiyonları dışında görsel ve estetik açıdan da tasarıma yardımcı olurlar. Fazla eğimli mekanlarda istinat duvarı şeklinde toprağı tutma ve koruma ile teras oluşturma işlevlerini de üstlenebilirler.

Mahremiyet veya çirkin bir görüşün gizlenmesi isteniyorsa, perdeleme ve çevreleme elemanı insan boyutlarından yüksek (180-250 cm.) ve yekpare olmalı; insan ve hayvanların girmesine engel olmak için oluşturuluyorsa, üzerinden aşlamayacak derecede yüksek (80-140 cm.) ve arasından geçilemeyecek kadar dar olmalı, kuşatılan mekanın çevreye açık olması isteniyorsa kısmen açık (20-60 cm.) veya hiç olmamalıdır (BAŞAL/MEMLÜK/YILMAZ, 1993). Perdeleme ve çevreleme elemanları mekan içerisinde işlevleri doğrultusunda özel olarak oluşturulabildiği gibi, var olan kent mobilyalarından (çiçeklik, baba, oturma elemanı, bilgi-iletişim panoları...) faydalanılarak mekan içerisindeki fonksiyonuna bağlı olarak da kullanılabilirler.

Beton, doğal taş, kaplama taş (kesme taş), tuğla duvar ile bitkisel çitler ve ahşap, ferforje, plastik malzemelerden oluşturulan pamaklıklar gibi çeşitli malzemelerden oluşmuş ve çeşitli boyut ve ölçütlere sahip perdeleme ve çevreleme elemanları konut bahçelerinden, meydan ve parklara kadar günümüzde oldukça fazla kullanım alanı bulabilmektedir.

Tasarımda yer alan taban elemanları ile kentsel mobilyaların ve mimari elemanların malzeme, biçim, renk, tekstür gibi tasar kuralları içerisinde perdeleme ve çevreleme elemanları ile uyumlu olması mekanın bütünlüğünün, ilginçliğinin ve çeşitliliğinin sağlanmasında önemli rol oynayacaktır.

5. SU ELEMANLARI

Serinletici, dinlendirici özellikleri ile açık mekanlarda görsel ve işitsel bir eleman olarak çeşitli form ve biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Bazen durgun bir gölet, bazende yoğun fıskiyeyle donatılmış havuzlar veya kaskatlar, çağlayanlar olarak açık mekanlarda yer almaktadır. Doğal, informal formlara sahip olabildikleri gibi, formal yapıda da kullanılmaktadır. İçinde yer aldığı mekanın fonksiyonuna, form ve ölçülerine göre çeşitli büyüklük ve biçimlerde oluşturulabilir. Bir niş içerisinde veya bir yol kenarında ki farklı ölçü ve biçimlere sahip çeşmeler ile görsel etkisi yanında fonksiyonu açısından oldukça fazla tercih edilen yüzme havuzları da su elemanları arasında yer almaktadır.

Mekanın ilgi çekici ve estetik olarak değerlendirilmesinde su ögesi oldukça fazla kullanılmaktadır. Genellikle oturma mekanları ile birlikte tasarlanan su elemanları bazen fıskiye, çağlayan veya bitkilerle birlikte kullanılabilir gibi, gece kullanımı için de aydınlatma elemanları ile birlikte tasarlanarak çekicilikleri ve estetik olguları daha da artırılabilir. Aynı zamanda geniş su yüzeyine sahip formal, informal veya doğal şekilli gölet veya havuzlar,

gökyüzünü ve su kenarındaki nesnelere su yüzeyinde yansıtarak, mekanın daha geniş algılanmasına yardımcı olurlar. Bazı bitkiler için içerisinde veya kenarında yetiştirme ortamı hazırlayarak, çeşit çeşit plantasyon örnekleri sergilerler. Çevredeki hayvanların (kuşlar...) uğrak yeri haline gelir ve hoş manzaralar seyretme olanağı sunarlar (WILLIAMS, 1996). Fakat araç trafiğinin bulunduğu veya kişilerin uzaktan algılamak zorunda oldukları mekanlarda (refüj, meydan...) sadece görsel amaçlı olarak kullanılmaktadırlar.

Boyut ve biçim açısından tasarım ve mekana bağlı olarak çeşitlilik gösteren su elemanları, özellikle yaz aylarının vazgeçilmez görsel, işitsel ve serinletici unsurlarındandır. Su elemanlarının yapımı esnasında kullanılan malzemelerin (beton, taş, kil, pvc...) su geçirmezliği sağlanmalıdır. Ayrıca su elemanlarının temizliğinin gerçekleştirilebilmesi için devridaim sisteminin oluşturulmasına özen gösterilmeli; sinek, koku v.b. olayların oluşmaması için ise kirlenmeye dayanıklı veya kolay temizlenebilir malzeme kullanılması gibi önlemler yapım esnasında gerçekleştirilmelidir.

6. KENT MOBİLYALARI

Açık mekanlarda kişilerin oturma, dinlenme v.b. aktivitelerini gerçekleştirebilmeleri için bazı mobilyalara ihtiyaçları vardır. Oturma ve dinlenme aktiviteleri için bank, sandalye veya kombine oturma grupları sabit veya hareketli olabildiği gibi bazen diğer kentsel donatı elemanları olan üst örtü, duvar ve su öğesi ile birlikte de tasarlanabilirler.

Çeşitli malzeme, ölçü ve biçimlerde tasarlanabilen oturma elemanlarının, dış çevre koşullarına dayanıklı, rahat, ergonomik, mekan içerisindeki diğer öğelerle uyumlu ve estetik görünümlü olanları tercih edilmelidir. Oturma elemanları, manzaraya dönük olarak ve yaya trafiğini engellemeyecek şekilde tasarlanarak mekan içerisinde yerleştirilmelidir. Tekli veya grup olarak düşünülebilir.

Açık mekanların gece kullanıma olanak tanıyan en önemli kent mobilyası aydınlatma elemanlarıdır. Aydınlatma elemanları; boylu aydınlatma, alçak aydınlatma, çim aydınlatma ve obje (spot) aydınlatması olarak gruplandırılabilir. Mekanın işlevselliğine bağlı olarak birkaçı veya tümü bir arada kullanılabilir. Malzeme, renk, biçim bakımından diğer kent mobilyaları ile uyumlu olmasına dikkat edilmelidir. Aydınlatma elemanlarında en çok tercih edilen metal ve sert plastik esaslı malzemelerdir. Bunun yanı sıra tasarımcıya ait farklı malzeme ve biçimlerde özel üretilmiş aydınlatma elemanları da tasarlanarak kullanılabilir.

Yeşil alanı az veya geniş sert zeminlerle kaplı açık mekanlarda, mekanı bölmek ve yeşil donatıyı sert zeminle birleştirmek amacıyla çeşitli malzeme, ölçü ve formlarda ki çiçekliklerden faydalanılmaktadır. Beton, ahşap, pişmiş toprak veya plastik esaslı malzemelerden üretilmektedir. Çiçeklikler mekana renk, çeşitlilik ve canlılık kazandıran elemanlardır. Tekli veya gruplar halinde tasarım içerisinde yer almaktadır.

Kişilerin kültür ve eğitimlerine bağlı olarak mekanların temizlik oranları değişebilmektedir. Kişilerin bireysel kullanıma açık olan çöp kutuları; kent ve kentin en önemli kültür ve eğitiminin gösterge elemanıdır. Bu elemanlar da tasarımda yer alan diğer kent mobilya ve donatılarına bağlı olarak, çeşitli malzemelerden farklı ölçü, biçim, form ve renkte üretilebilir. Aynı mekan içerisinde çöp kutularının standart biçim ve renklerde olması kişilerin algılaya ve kullanma oranını artırma amaçlı aranan bir özelliktir.

Toplumsal kullanıma açık kamu mekanları, aynı zamanda kişiler arası iletişimin de sağlandığı alanlardır. Bu nedenle, bu mekanlardaki bilgi-iletişim ve yön panolarının varlığı önem kazanmaktadır. Bilgi-iletişim ve yönlendirme panolarında yazı dilinin yanı sıra diyagram ve

piktogram olarak adlandırılan işaret dili de kullanılmaktadır. Yazı ve grafik yönlendirme elemanlarında, açık mekanlar için extruded alimünyum veya alaşımli pvc'den sökülüp takılabilir, çeşitli boyutlarda harf ve resim kombinasyonları elde etmek mümkündür (HACIHASANOĞLU, 1991). Mekan içerisinde tek başlarına yer alabildikleri gibi, durak, telefon kulübesi v.b. ekipmanların içinde veya yanında şeklinde de ortak kullanım içerisinde tasarlanabilmekte ve çeşitli boyut ve biçimlerde üretilerek kullanılmaktadır.

Açık mekanlarda; ağaç izgaralıkları, bariyer, sanatsal obje gibi daha birçok kent mobilyası yer alabilmektedir. Bu elemanlar tasarlanan mekanların tümünde yer almayabilir. Kullanım alanları planlama ve mekanların işlevlerine göre çeşitlilik göstermektedir. Mekan içerisinde yer alan diğer elemanlar ile mimari doku ve tasarım bütünlüğü içerisindeki diğer elemanlar ile renk, biçim, boyut ve malzeme açısından uyumlu olarak tasarlanmalıdır.

Kent mobilyalarının tasarımının genelindeki ilginçliği, bütünlüğü ve uyumu bozmamak koşuluyla standardize edilmesi, mekanın uygulanabilirliği için önemli bir unsurdur. Aynı zamanda bir bütün içerisinde tasarlanan tüm mobilyaların ölçü, biçim, renk v.b. yönlerden açık mekan koşullarına uygun olması, rahat ve ergonomik olması mekan içerisindeki kullanım olanaklarını artırıcı bir özelliktir.

7. ÇOCUK OYUN ALANLARI

Açık mekanların farklı yaş grubundaki kişilerce kullanıldığını söylemiştik. Çocuk oyun ve spor alanları 0-15 yaş grubuna hizmet eden alanlardır. Dolayısıyla içerisinde yer alan ekipmanlarda aynı yaş grubuna hitap edecek şekilde tasarlanmalıdır.

Çocuk oyun alanları kendi içerisinde de yaş gruplarına (0-3, 4-7, 8-15) ayrılabilir. Çocuk oyun alanlarının tasarımında, yaş gruplarına göre mekan içerisindeki konumlarının seçilmesi, dikkat edilmesi gereken önemli bir unsurdur. Örneğin, 0-3 yaş grubu çocuk oyun alanları ebeveynlerinin kontrolünde olması amaçlı olarak oturma gruplarına yakın konumda tasarlanmalı, bunun yanı sıra 8-15 yaş grubu oyun alanları ise gürültü v.b. nedenler dolayısıyla kontrol sınırları içerisinde fakat oturma gruplarından uzakta tasarlanmalıdır (BAKAN/KONUK 1987).

Çocuk oyun alanlarında yer alan elemanlar çocukların fiziksel ve zeka gelişimlerine yardımcı olacak eğlendirici, dikkat çekici, eğitici olarak estetik ve ergonomik malzeme, biçim, boyut ve renkten üretilmelidir. Çocuğun hayal gücünü ve problem çözme yeteneğini geliştirici ve yönlendirici olması ve sosyal ilişkiler sağlaması tasarımının temel amacı olmalıdır.

Çocuk oyun elemanları tekil veya kombine gruplar halinde tasarlanabilir. Ahşap, sert plastik veya metal konstrüksiyondan oluşturabildiği gibi, malzemelerin bir veya birkaçının bir arada kullanılmasıyla da kombine elemanlar olarak tasarlanabilir. Kullanılan malzemeler çocuğun doğa ile tanışmasını ve bütünleşmesini sağlamalıdır.

8. SPOR ALANLARI

Açık spor alanları kentsel doku içerisindeki büyük açıklık ve boşlukları oluşturan işlevsel alanlardır. Kentin havalandırılmasıyla, havanın temizlenmesiyle ve içerisinde yarattığı işlevler ile kente katkıda bulunan bu mekanların en önemli işlevi aktif bir dinlenme türü yaratmasıdır. Bu türlü işlevler toplumun her kesimini bir araya getiren önemli bir sosyo-kültürel değer taşıyor (BAKAN/KONUK 1987).

Açık mekan kullanımında spor alanı olarak en yaygınları basketbol, futbol ve voleyboldur. Günümüzde özellikle toplu konut alanlarında spor alanı olarak satranç alanları da oldukça yaygınlaşmış durumdadır. Fakat diğer spor alanlarına oranla daha az bir kullanıcı bulunmaktadır. Spor alanları mekan içerisinde ayrıcalıklı ve özel tasarlanmış bir alanda yer almalı, dinlenme alanlarından ve manzarayı kapatıcı noktalardan uzakta düşünülmelidir.

Spor etkinliklerinin gerçekleştirildiği alanlarda, izleyicilere aktiviteleri izleme olanağı tanıyan seyir alanlarının bulunması gerekmektedir. Seyir alanı oyunu etkilemeyecek ve oyuncular rahatsız etmeyecek mesafede düzenlenmeli ve spor alanları düzgün, pürüzsüz ve kaygan olmayan düşeme elemanları ile kaplanmalıdır (HACIHASANOĞLU, 1991). Spor alanları mekanın kuzey-güney doğrultusunda yer almalıdır. Spor alanlarının çevre ile uyumunun sağlanmasında ve çevreye verdiği görsel ve işitsel zararların giderilmesinde, gün ışığının kontrol altına alınmasında bitkisel materyalden faydalanılarak bir düzenleme gerçekleştirilmelidir.

9. TEKNİK ALT YAPI GEREKTİREN EKİPMANLAR

Kapalı veya yarı kapalı olarak tasarlanan bu ekipmanlar kamu mekanlarındaki hizmete ve alışverişe yönelik donatılardır.

Açık hava koşullarında toplu taşıma araçlarını kullanan kişilerin rüzgar, güneş veya yağmurdan koruyacak ve bu noktaları belirlemek amaçlı yarı açık duraklara, açık mekanlarda yer alan kamu hizmetlerindeki telefonları kullanan kişilerin hava koşullarından etkilenmemesi ve sesin yankılanıp dağılıp yok olmasını engellemek amaçlı yarı açık veya kapalı telefon kulübelerine ihtiyaç vardır. Bu ekipmanlar çeşitli malzemelerden ve çeşitli biçim, boyut ve renklerde tasarlanabilmektedir. Tekli veya grup olarak kullanım alanları kullanıcı yoğunluğuna göre belirlenmektedir.

Alışverişe yönelik ekipmanlara ise en yaygın örnek büfelerdir. Tasarımın bütünü içerisinde malzeme, biçim, boyut ve renk olarak diğer donatı elemanları ile uyumlu şekilde tasarlanmalıdır.

Hizmete ve alışverişe yönelik ekipmanlar, mekan içerisinde tekil olarak yer alabileceği gibi diğer donatı elemanları ile (oturma, pergola, aydınlatma, havuz, çöp kutusu v.b.) birlikte de tasarlanmalıdır. Mekan içerisinde birden fazla ekipman varsa bunların standardize edilmesi algılanması açısından kullanıcıya kolaylık sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

BAKAN, K; KONUK, G, 1987: *Türkiye'de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi; Tübitak Yapı Araştırma Enstitüsü,*

BAŞAL, M; MEMLÜK, Y; YILMAZ, O, 1993: *Peyzaj Konstrüksiyonu (Landscape Construction); Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 1322, Ders Kitabı: 381, Ankara*

GÜNEY, A; ERDEM, Ü; ZAFER, B; HEPCAN, Ş, 1996: *Peyzaj Konstrüksiyonu (Donatı Elemanları); Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 514, İzmir*

HACIHASANOĞLU, A. Işıl, 1991: *Kent Mobilyaları, Teknoğrafik Matbaacılık, İstanbul*

UZUN, G., 1990: *Peyzaj Konstrüksiyonunda Yapı Materyalleri, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Ders Kitabı, No: 40, Adana*

WILLIAMS, R., 1996: *Garden Planning, Reed International Books Limited, London*